

Tarik-i Tedrisin Ber-vech-i Âti Islah ve Tesviyesine

Dünyada e'azz-ı metalib ve eşref-i mearib Kitab ve Sünnet natık olduğu üzere ulum ve maarifle tehalli ve dekaik ve letaifle tecelli olup binaenaleyh eslaf-ı kiram talim ve taallüm-i fünuna kıyam ve mesail-i mütûna itina ve ihtimam ile nail-i meram olmuşlar ise de bir müddetten beri şürûh ve havâşî izafe ve sülûk-i müzakereye çekilerek tatvil-i mesafe olduğu cihetle bidayet-i tahsilde ekser-i talebe-i ulumun zihinleri eskal-i kıyl ü kal altında ezilip kuvve-i istihraciyye husulene medar olmak üzere fehm ve zabtı lazım olan kavaid ve usuldür. Devr ve ileride terettüb edecek makâsıda vusûlden bütün bütün mehcûr olduklarına binâen bazı şürûh ve havâşî tayy edilerek tarîk-i tedrisin ıslâhına lüzûm-ı hakîkî görünmekle mahzâ asr-ı maârif-hasr-ı cenâb-ı tâcdârî âsâr-ı terakkî-nisârından olarak tarîk-i mezkûrun ıslâh ve tesviyesine ber-vech-i âtî karar verilmiştir.

(Maksad)

Ale'l-umum Talabe-i Ulum Haklarında Enfa' Olan Tarik-i Tedris Beyanındadır

“Emsile”

Birinci madde - Emsileyi tedrîse bed' eden muallimîn efendiler Emsile-i Muhtelif ve Mutteride'nin sîgalarını me'a-meânihâ talebeye hıfz ettirip külle yevm bazısının mahfûzâtını istimâ' eyledikten sonra ol günün dersine şürû' eyleye ve esnâ-yı tedrîste sîgaların iştikâklarını talebeye tasvîr ve bi's-suâl sâir kelimâtı, sîga-i mezkûreleri tatbîk ve icrâ ettirerek ol günün dersi ikmal oluna. İmdi emsile bu vecihle tedris olunarak beyne'l-'ıydeyn hatm olunacaktır.

“Bina, Maksûd ve İzzi”

İkinci Madde: Ba'de 'îdi'l-adhâ binâya bed' olunup külle yevm talebenin bazısına kıraat olunan derslerin mefhumlarını okutturup istimâ' oluna ve bazısına ol dersin manası verdirilip ve bazısına kelâmlarını sebkât eden bâblara tatbîk ettirildikten sonra ol günün dersine şürû' olunup esnâ-yı tedrîste talebeye teksîr-i suâl edilerek malûmât-ı sâbıkaları icrâ ettirile. İmdi binâ bu vecihle tedrîs olunarak bir buçuk mâhda ikmâl oluna ba'dehû maksûda bed' olunup ol dahi ber-minvâl-i sâbık tedrîs olunarak bir buçuk mâhda hatm oluna, ba'dehû İzzi'ye şürû' olunup bu dahi ber-minvâl-i mezkûr tedrîs olunarak ol senenin cumâdelâhiresi

nihâyetinde tekmîl olunacaktır.

“Avamil”

Üçüncü madde - İkinci sene ba‘de ‘îdi’l-fitr Avâmile bed’ oluna fakat Avâmile bed’ eden tâlib sarfa bed’ eden tâlib gibi ilm-i nahivce gayet mübtedî olduğundan Tuhfe okunmayarak yalnız Avâmil okunup âmil ve mâmûl ve irâbların esmâ-i ıstılâhiyyesi ve envâ‘ ve efrâdı zihinlerinde takarrur etmek için âmil ve mamûl ve irâblardan teksîr-i suâl ve bazen kavâid-i sarfiyye dahi icrâ ve kıraat olunan derslerin mefhumlarını ezberlettirip istimâ‘ oluna. İmdi kitâb-ı mezkûr bu vechile tedrîs olunup (ve fakat) kelimesine kadar irâb yazdırılarak gâyet-i Muharrem’de ikmâl olunacaktır.

“İzhar ve Kafiye ve İsâgûcî”

Dördüncü madde - Ol senenin Saferu’l-hayrında İzhar’a bed’ olunup Adalı okunmayarak ber-minvâl-i sâbık tedrîs ve sene-i âtiyenin yani üçüncü senenin Rebûlevveline kadar tekmil edilecektir. Ba‘de Veled-i Şerîf Kafiye’ye bed’ olunup hâşiye-i ‘İsam ve sâir havâşî okunmayarak ancak Câmî ile beraber tedrîs olunacaktır. Bu dahi kavâid-i sarfiyye ve kıraat olunan kavâid-i nahviyye icrâ ve Kafiye’nin ibâresi hıfz ettirilecek ve irabı yazdırılarak beşinci senenin Receb-i şerîfine kadar me‘a-tedrîs metn-i İsâgûcî ikmâl olunacaktır.

“Fenârî ve Tasavvurât ve Tasdîkât”

Beşinci madde - Altıncı sene ba‘de îd-i Fıtr Fenârî’ye bed’ olunup Mehmed Emîn ve Kara Halil okunmayarak yalnız kavî-i Ahmed ile tedrîs olunacaktır. Bu dahi metn-i İsâgûcî ve Fenârî’de kavâid-i sarfiyye ve nahviyye ve malûmât-ı sâbıkaları olan kavâid-i mantikiyye icrâ olunarak ol senenin Cemâziyelâhire’si nihâyetinde ikmâl olacaktır. Ve yedinci sene ba‘de îd-i Fıtr Tasavvurat’a şürû‘ olunup me‘a-t-Tasdîkât üç senede tekmîl olunacaktır.

“Şerh-i Akâid ve Kâdimîr ve Celâl”

Altıncı madde - Onuncu sene ba‘de îd-i Fıtr Şerh-i Akâid’e bed’ olunup üç senede yani on ikinci senenin Cemâziyelâhire’si gâyetinde ikmâl olunacaktır. Ve on üçüncü sene ba‘de îd-i

Fıtr Kâdimîr'e bed' ve bir buçuk senede tekmîl olunup ba'dehu Celâl'e şürû' olunacaktır. Ve işbu derslerin evâilinde teberrüken Şifâ-i Şerîf okumak layıktır.

“Eyyâm-ı Tahsilde Ba'de'l-Asr Tadrîs Olunacak Kitaplar”

Yedinci madde - Eyyâm-ı tahsilde ba'de'l-asr Avamil ve İzhar'a bed' evanında Halebî'ye şürû', ba'de ikmâlihî Mültekâ'ya bed' olunup mesâili güzelce talebeye tasvîr oluna ve ba'de ikmâlihî Muhtasar-ı Meânî tadrîs ve metni talebeye tefhîm olunup ba'de ikmâlihî Mir'ât'a ve ba'dehu Mutavvel'e şürû' ve ba'dehu Tavzih tadrîs olunacaktır.

“Eyyam-ı Tatilde Tedris Olunacak Kitaplar”

Sekizinci mâtde: Talebe-i ulûm eyyâm-ı tatilde sermâye-i kemâl olan ömr-i azîzi zâyî etmeyüb ilm-i Tefsîr ve ilm-i Hadîs ve Fıkıhdan (Dürr-i Muhtâr) veyâ (Dürer) gibi ve ilm-i Vaz'dan (Vaz'ıyye) ve ilm-i Münâzaradan (Hüseyniyye) ve (Velediyye) gibi ve ilm-i Beyândan (Ferîde) ve (Alâka) ve ulûm-ı Riyâziyyeden (Hey'et) ve (Hendese) ve (Hesâb)a dâir kütüb ve resâil tadrîs (ve hat ve inşâya) dahi sa'y ile tahsîl-i kemâl eyleyeler ve talebe-i ulûm esbâb-ı feyzini öğrenip tarîk-i tahsilde kusûr etmemek için ilm-i sarfa bed' zamânında tatîl günleri ba'de'l-asr (Talîmü'l-Müteallim) kitabı okumak layıktır.

(Hâtîme)

“Tarîk-i Mütâlaa-i Ders Beyânındadır”

Malum ola ki mütâlaaya şürû' olundukta ibtidâ (metne) bir bahsin evvelinden âhirine kadar zihinde manâ zâhiren müntekâş olur mertebe nazar-i icmâlî ile nazar oluna, ba'dehu dikkat-i nazarla Umûr-ı Tasavvuriyye ve Tasdîkiyye mülâhaza oluna. Şöyle ki bu lafız şu manaya (mevzû' mudur) değil midir ? Alâ külli't-takdîreyn bu lafz ile (murâd ancak) şu mana mıdır yoksa başka manaya ihtimali var mıdır ve bu lafız (müfred midir) (mürekkebi mi) müfred olduğu sûrette (isim) ya (fiil) veya (harf midir) ki mesela isim ise (mureb mi) (mebnî mi) mureb veyâ mebnî olduğu takdîrce hangi kısmındandır? Ve (fiil) ise hangi bâbdandır? Ve lâzım mıdır veyâ müteaddî mi ve fiil-i tâm veyâ nâkıs mıdır ve (harf) ise âmil midir değil midir ? Ve âmil olduğu hâlde hangi nevidendir? Ve mürekkebi olduğu sûrette tam mıdır, nâkıs mıdır? Alâ külli't-takdîreyn hangi kısmındandır? Ve (bu lafız) müsned veyâ müsnedün-ileyh midir ve niçün zikr veya takdîm ve te'hîr olunmuştur ? Ve kıs alâ hâzâ. (Ba'dehu şerhe)

nazar olunup şârih zikr eylediği manayı metnin neresinden ahz etmiştir? Teemmül oluna (ve men‘) veya (nakz) veya muâraza bulmağa ictihâd oluna. (İmdi) bu vechile nazar olundukda ya bir itiraz bulunur veya bulunmaz bulunduğu takdirce defîçün dahi tedebbür oluna ki defî kâbil midir, değil midir. Ve eğer itiraz bulunmaz ise bu adem-i vücûd ya müellifin kemâlinden veyâhûd tâlibin kusûrundanır. Pes fütûr getirilmeyip itirazdan sâlim olanı gayr-i sâlimden temyîze cid ve ictihâd oluna, zîrâ müteallim olan kimse fehmdede tehâvün ve tekâsül edüp de bir iki mahalli fehm etmez ise adem-ül-fehm ona mutâd olur demişler. (Bu abd-i dâ‘iyân) ve ale‘l-umûm bendegân-ı duâ-gûyân haklarında sezâvâr buyurula gelen teveccühât-ı mahsûsa-i tâcdârî ve inâyât-ı mahza-i cenâb-ı pâdişâhî âsârından olarak tarîk-i tadrîs ve tedrisîn ıslâhı hakkında meclis-i âcizânemizde bi‘l-ittifâk verilen karâr ber-vech-i bâlâ tahrîr ve imlâ olunduğundan nezd-i âlî-cenâb-ı fetvâ-penâhîlerinde rehîn-i tensîb ve kabûl olduğu hâlde icrâ-yı îcâbı bâbında emr ü irâde hazret-i veliyyü‘l-emrindir.

Müderresînden Mukarrir
Samsûnî Halil

Mine‘l-Mevâlî İbrahim
Edhem

Müderresînden Karacasulu
Ahmed Necip

Müderresînden Mukarrir-i
Kangırî Abdülkerim

Mütekâidînden Ahmed
İzzet

Bâ-pâye-i Edirne
Mustafa Şevket

Müderresînden Balıkesirî
Mustafa

Müderresînden Mukarrir-i
Kangırî Ali Niyazi

Mine‘l-Mevâlî Süleyman
Vehbi

Bâ-pâye-i İstanbul
Muhammed Muhyiddin

Müderresînden Ahıshevî
Süleyman

Müderresînden Mukarrir-i
Amâsî Mustafa Tevfik

Dergi : Beyanülhak, 15. Sayı, 18 Zilhicce 1326

Hazırlayan ve Editör: Muhammed Salih Yıldız

Link: https://isamveri.org/pdfosm/D00524/1324_15/1324_15_s.322-324.pdf